

ВІДГУК

про дисертаційну роботу

ХМІЛЯР ІРЕНИ РОМАНІВНИ

«Розвиток медсестринської освіти у Швейцарії (початок XXI століття)»,

що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю

011 «Освітні, педагогічні науки»

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами галузей науки. Інтеграція вітчизняної освіти до європейського освітнього простору потребує постійної модернізації підходів, що вможливають підвищення якості вищої професійної освіти, зокрема медичної. У цьому зв'язку особливого значення набуває вивчення досвіду організації університетської освіти тих країн, що визнані як провідні світовим товариством.

Вивчення особливостей розвитку медсестринської освіти у Швейцарії актуалізоване з огляду на те, що країна має надзвичайно високу репутацію, посідає 1 місце в глобальному рейтингу інновацій у сфері охорони здоров'я і швейцарських університетів (7 із 12 державних університетів Швейцарії входять до 160 найкращих університетів світу («Рейтинг найкращих університетів світу QS за 2020 рік»)). Важливість студіювання досвіду Швейцарії також підтверджена Україно-Швейцарським проєктом «Розвиток медичної освіти», що акцентує увагу на рефлексії того, як українське суспільство окреслює вектори розвитку медичної освіти.

Аргументуючи нагальність дослідження, авторка виокремлює низку суперечностей: між необхідністю у висококваліфікованих фахівцях із медсестринства для забезпечення потреб громадян у сфері охорони здоров'я та доцільністю вдосконалення професійної освіти медичних сестер у контексті міжнародних тенденцій розвитку сестринської справи; між потребою в забезпеченні наскрізності й неперервності професійної освіти сестринського персоналу та частковим її забезпеченням у вітчизняній системі

професійної освіти; між потребою в подальшому розвитку змістового й операційного компонентів програм професійної освіти фахівців із медсестринства в Україні та можливістю дослідження й екстраполяції конструктивних ідей, практик і досвіду інших країн.

Значущість вивчення досвіду Швейцарії актуалізована й війною в Україні, що розпочала росія 24 лютого 2022 р. Нині вкрай потрібний висококваліфікований медичний персонал, який недаремно вважають стратегічним капіталом, одним із найбільш вагомих складників ресурсного забезпечення системи охорони здоров'я, провідним активом, необхідним для надання медичної допомоги військовим і цивільному населенню, для розв'язання нестандартних завдань в умовах російської агресії.

Отже, необхідність розроблення цілісної, конструктивної, наукової моделі професійної освіти сестер медичних в Україні за високими стандартами Швейцарії дає змогу констатувати актуальність теми дисертаційної роботи Хміляр Ірени Романівни.

Тема дисертаційної роботи Хміляр І. Р. увідповіднена з науковим напрямом кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» – «Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості». Дисертація виконана в межах науково-дослідницької роботи «Теоретико-методичні засади особистісного і професійного розвитку сучасного фахівця в умовах інтеграції у міжнародний освітній простір» (номер державної реєстрації 0121U113179).

Тема дослідження затверджена на засіданні Вченої ради Інституту гуманітарних та соціальних наук (протокол № 4 від 30.10.2019 р.), а також уточнена Вченою радою Інституту права, психології та інноваційної освіти (протокол № 9/22 від 10.05. 2022 р.) Національного університету «Львівська політехніка».

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. У роботі презентовано низку суттєвих наукових результатів, що мають теоретичне і практичне значення для педагогічної науки та практики.

Дисертанткою обґрунтовані теоретичні засади професійної освіти фахівців із медсестринської справи у Швейцарії, викладена історіографія проблеми дослідження; проаналізовані вимоги стейкхолдерів до фахівця в галузі сестринської справи; окреслені особливості реформування професійної освіти фахівців медсестринської справи у Швейцарії на початку ХХІ століття; схарактеризована система професійної освіти фахівців із медсестринства, що охоплює перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий) рівні вищої освіти; спрогнозовані можливості використання прогресивних ідей і досвіду розвитку професійної освіти з медсестринства у Швейцарії в умовах системи професійної медичної освіти України.

3. Нові факти, одержані здобувачем. У дисертації Хміляр І. Р. *уперше* виконано комплексний аналіз розвитку професійної освіти медичних сестер у Швейцарії на початку ХХІ століття; теоретично обґрунтовано засади професійної освіти фахівців із медсестринської справи у Швейцарії (конструктивістська парадигма освіти, теорія когнітивного розвитку, соціальна когнітивна теорія, соціокультурна теорія, теорії експериментального навчання, множинного інтелекту, таксономії Блума завдяки використанню компетентнісного, особистісно орієнтованого, культурологічного, діяльнісного, аксіологічного, акмеологічного підходів та принципів науковості, системності, систематичності, взаємозв'язку теорії і практики, усвідомленості й активної участі в освітньому процесі, міцності засвоєння знань, індивідуалізації навчання). Ґрунтовний аналіз джерел: звітів, декларацій, результатів досліджень міжнародних організацій, документів Європейського Союзу в галузі розвитку вищої освіти та політики формування єдиного європейського простору вищої освіти, законодавства Швейцарії, нормативних документів, навчально-методичного забезпечення програм підготовки бакалаврів, магістрів, докторів філософії в галузі медсестринства, наукових праць – уможливив *представлення* історіографії проблеми дослідження. Наукове зацікавлення становить *аналіз* вимог

стейкхолдерів до компетентності фахівця в галузі сестринської справи відповідно до трьох сфер (професійна, етична, юридична практика; забезпечення професійного догляду та управління; професійний, особистісний і якісний розвиток). Вагомими для подальшого студювання підготовки медичних сестер є виокремлені особливості реформування професійної освіти фахівців медсестринської справи у Швейцарії на початку XXI століття (ухвалення законодавства; реалізація принципу наскрізності в системі професійної освіти Швейцарії; увідповіднення програм підготовки середнього медичного персоналу з потребами ринку праці; запровадження федерального кваліфікаційного іспиту; визнання результатів неформальної освіти й повернення до сестринської справи тих фахівців, що з певних причин залишили професію тощо). Суттєвим науковим здобутком вважаємо *характеристику* системи професійної освіти фахівців із медсестринства, що охоплює перший (бакалаврський) (180 кредитів ЄКТС), другий (магістерський) (90 – 120 кредитів ЄКТС), третій (освітньо-науковий) (12 кредитів ЄКТС) рівні вищої освіти), їхнього змістового наповнення. Для вдосконалення процесу підготовки медичних сестер в умовах системи професійної медичної освіти в Україні важливе значення мають сформульовані рекомендації: удосконалення чинного законодавства України в освітній і медичній галузі; організаційно-педагогічний напрям; науково-методичний напрям.

У дисертації уточнено зміст понять «фахівець із сестринської справи», «професійна компетентність медичної сестри», «професійна освіта середнього медичного персоналу». Подальшого розвитку набули положення про розвиток фахової передвищої та вищої освіти середнього медичного персоналу в контексті потреб ринку праці та вимог стейкхолдерів.

Безперечно, результати дослідження збагатили вітчизняну педагогічну науку новими фактами, ідеями, джерельною базою щодо розвитку професійної освіти фахівців за спеціальністю «Медсестринство» у Швейцарії.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз змісту дисертації та публікацій Хміляр І. Р. уможливило висновок про обґрунтованість наукових положень і про достовірність висновків та рекомендацій. У роботі аргументовано актуальність теми дослідження, чітко сформульовано науковий апарат (мету, завдання, об'єкт, предмет). Надійності й достовірності наукових результатів досягнуто завдяки комплексному підходові до використання наукових методів, що охоплюють широкий спектр теоретичних (індукція й дедукція – для збирання первинної педагогічної інформації; аналіз і синтез для оброблення відомостей, виокремлення фактичного матеріалу й даних на основі опрацювання нормативної бази фахової передвищої та вищої освіти Швейцарії; описовий і статистичний – для характеристики системи професійної освіти медичних сестер у Швейцарії; логічний метод – для усвідомлення закономірностей розвитку професійної освіти середнього медичного персоналу в країні дослідження; ретроспективний – для з'ясування специфіки реформування професійної освіти медичних сестер на початку ХХІ століття; прогностичний метод – для виокремлення можливостей використання прогресивних ідей та досвіду розвитку професійної освіти з медсестринства у Швейцарії в умовах системи професійної медичної освіти України) і практичних методів (контент-аналіз та статистичне оброблення даних про освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів і магістрів, освітньо-наукові програми підготовки докторів філософії в галузі медсестринства для виокремлення продуктивних ідей досвіду Швейцарії щодо розвитку професійної освіти середнього медичного персоналу).

Новизна й вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені комплексним аналізом численних джерел (350 найменувань, із них 213 – іноземними мовами); використанням методологічних підходів до дослідження, комплексу взаємопов'язаних методів для розв'язання сформульованих завдань і досягнення мети; ефективним упровадженням

матеріалів та результатів наукового пошуку в роботу закладів системи освіти України.

Дисертацію написано на належному науковому рівні. Авторка володіє теорією проблеми й методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, розміщені в ній таблиці, діаграми та додатки.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та її концептуальні положення. Рівень апробації отриманих результатів також достатній, що підтверджує, зокрема, участь дисертантки в науково-практичних конференціях різного рівня.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Суттєвим науковим здобутком є систематизовані й дидактично інтерпретовані результати дослідження у вигляді теоретичних положень, висновків і рекомендацій, що вможливають підвищення ефективності організації професійної підготовки медичних сестер. Результати дослідження впроваджено в роботу Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (довідка № 03/869 від 04.04.2022); Комунального закладу вищої освіти Львівської обласної ради «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського» (довідка № 01-35/165 від 30.03.2022); Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради (довідка № 177 від 11.04.2022); Буковинського державного медичного університету (акт (без номера) від 18.03.2022); Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 318 від 05.04.2022); Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/54 від 15.04.2022).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Отримані відомості, ідеї, матеріали, положення й висновки дисертаційної роботи можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх медичних сестер у закладах вищої освіти України; під час вивчення педагогічних дисциплін (наприклад, «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Педагогіка вищої школи»), на кафедрі педагогіки

в закладах вищої освіти України та в роботі педагогічних ЗВО України. Описані можливості використання досвіду та продуктивні ідеї розвитку професійної освіти медичних сестер варто застосовувати управлінцям для реформування медсестринської освіти в Україні; закладам фахової передвищої та вищої освіти – для вдосконалення освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти, а також для модернізації навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін. Ідеї, положення, обґрунтовані терміни, зібрані дані рекомендовані для використання під час проведення компаративно-педагогічних досліджень у галузі професійної освіти середнього медичного персоналу та розвитку медсестринської освіти в Україні.

7. Оцінювання змісту дисертації та її завершеність. Структура й оформлення дисертації увідповіднені з вимогами Міністерства освіти і науки України. Робота викладена українською мовою на 251 сторінці друкованого тексту, із них 185 сторінок становить основний текст. Дисертація містить анотацію українською та англійською мовами, де подано найважливіші результати дослідження, аргументовано новизну, описано зміст; вступ; три розділи; висновки до кожного розділу; загальні висновки; перелік використаних джерел; 5 додатків. Підготовлено 4 таблиці та 7 рисунків.

Вступ викладено на 11 сторінках, містить усі складники, а саме: актуальність дослідження; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; мета й завдання; об'єкт, предмет, методологічна основа; перелік методів дослідження зі стислою конкретизацією необхідності їх застосування; джерельна база; наукова новизна отриманих результатів та їхнє практичне значення; упровадження результатів дослідження, особистий внесок здобувача; перелік наукових заходів, де були апробовані основні положення; надання відомостей щодо вірогідності роботи й кількості публікацій дисертанта; характеристика структури дисертації.

У першому розділі «Професійна освіта медичних сестер як науково-педагогічна проблема» схарактеризовано теоретичні засади професійної

освіти середнього медичного персоналу, а також проаналізовано історіографію порушеної проблеми. Теоретичне підґрунтя становлять теорії навчання, до яких належать конструктивізм, теорія когнітивного розвитку, соціальна когнітивна теорія, соціокультурна теорія, теорія експериментального навчання, теорія множинного інтелекту, теорія таксономії Блума, теорія мотивації, теорія морального розвитку, біоекологічна модель розвитку людини, психосоціальна концепція розвитку особистості тощо. Виокремлено та схарактеризовано ті теорії, які найбільш повно відображають сучасний стан підготовки медичних сестер у Швейцарії (конструктивізм, когнітивізм, соціальний когнітивізм, соціально-культурна теорія, теорія експериментального навчання, теорія множинного інтелекту, теорія таксономії Блума). Описано комплекс методологічних підходів, покладених в основу професійної підготовки фахівців у галузі сестринської справи, серед яких найбільш продуктивними є компетентнісний підхід, особистісно орієнтований з акцентом на розвиток емоційного інтелекту майбутньої фахівця, культурологічний, діяльнісний, аксіологічний, акмеологічний. Унаслідок аналізу теорії і практики підготовки середнього медичного персоналу у Швейцарії, виокремлено та аргументовано принципи науковості, системності й систематичності, взаємозв'язку теорії і практики, усвідомленості та активної участі в освітньому процесі, міцності засвоєння знань, індивідуалізації навчання, що покладені в основу організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої та вищої освіти країни.

Проведено історіографію проблеми дослідження, сформовано джерельну базу дослідження, що охоплює звіти, декларації, результати досліджень міжнародних організацій, основні напрями діяльності яких реалізують в освітній галузі та сфері охорони здоров'я; документи Європейського Союзу в галузі розвитку вищої освіти та політики формування єдиного європейського простору вищої освіти; законодавчі акти Швейцарії в галузі освіти федерального й кантонного рівнів; нормативні документи, навчально-методичне забезпечення освітньо-професійних

програм підготовки сестринського персоналу за бакалаврським і магістерським освітніми рівнями та освітньо-наукових програм підготовки сестринського персоналу за третім освітнім рівнем у закладах вищої освіти Швейцарії; наукові праці вітчизняних дослідників, що присвячені різноманітним аспектам підготовки середнього медичного персоналу; напрацювання зарубіжних науковців із порушеної проблеми. Аналіз джерельної бази засвідчує актуальність задекларованого питання. У тексті наголошено, що основною метою наукових розвідок є аналіз особливостей професійної освіти фахівців у галузі медсестринства на сучасному етапі та пошук шляхів і механізмів її вдосконалення, відповідно до потреб сучасного суспільства, вимог ринку праці, інтересів здобувачів освіти.

У другому розділі *«Розвиток професійної освіти у галузі медсестринської справи у контексті потреб ринку праці Швейцарії»* з'ясовано вимоги стейкхолдерів до фахівців у галузі сестринської справи, схарактеризовано особливості реформування професійної освіти фахівців медсестринської справи у Швейцарії на початку XXI століття. Зосереджено увагу на тому, що велику частку кадрового потенціалу у сфері сестринської справи становлять фахівці, які здобули вищу професійну освіту в інших країнах (Італії, Німеччині, Франції), це підтверджене статистичними даними. Проаналізовано умови праці медичних сестер, зокрема: навантаження, оплата праці, працевлаштування з повним / неповним робочим днем, їхнє соціальне забезпечення (оплачувана відпустка, наявність винагород матеріального / нематеріального характеру). Виконано аналіз позитивних і негативних чинників, що характеризують професію медичної сестри та мають важливе значення для професійної діяльності. Названо позитивні чинники: незалежність під час виконання посадових обов'язків, професійний статус, норми оплати лікарняних листків. Зроблено важливий висновок про значущість аналізу національних інтересів країни під час розроблення нормативно-правового регулювання розвитку професійної підготовки фахівців із сестринської справи та синхронізації з вимогами міжнародного

ринку праці. Акцентовано роль Швейцарської асоціації медичних сестер (англ. Swiss Nurses Association) у розвитку професії середнього медичного персоналу. Виокремлено негативні чинники, що впливають на професійну діяльність медичної сестри у Швейцарії: емоційне виснаження, зміна місця праці або зміна професії. Посутню увагу звернено на дослідження особливостей Рамки професійного догляду та компетентностей медичних сестер Міжнародної ради медичних сестер (найчисельнішої у світі міжнародної організації для медичних працівників). Описано рамкові професійні компетентності ліцензованої практикуючої медичної сестри та зареєстрованої медичної сестри, що вможливило вивчення досвіду Швейцарії й виокремлення конструктивних ідей для екстраполяції до вітчизняної практики підготовки сестринського персоналу. Окреслено особливості реформування професійної освіти фахівців медсестринської справи у Швейцарії на початку XXI століття на тлі Болонського процесу та під впливом міжнародної тенденції до скорочення кількості фахівців із медсестринства й активізації міграційних процесів. Дисертантка доводить необхідність полікультурної освіти, що актуалізована проблемами комунікації, зростанням недовіри до фахівця медичної галузі, незадоволенням послугами, які надають пацієнтам, зниженням рівня довіри до системи охорони здоров'я загалом, отже, низькими показниками ефективності лікування. Продемонстровано результати аналізу змін, запроваджених в організації професійної освіти середнього медичного персоналу у Швейцарії. Представлено опис принципів функціонування фахової передвищої та вищої освіти у Швейцарії. Подано узагальнений перелік змін, запроваджених під час реформування професійної підготовки фахівців із медсестринської справи у Швейцарії на початку XXI століття.

У третьому розділі *«Реалізація медсестринської освіти у Швейцарії на початку XXI століття»* схарактеризовано специфіку забезпечення якості професійної освіти майбутніх медичних сестер у сучасній Швейцарії; виокремлено низку особливостей системи фахової передвищої освіти й

системи вищої освіти Швейцарії; звернено увагу на проблему педагогічно обґрунтованого використання інформаційних технологій в освітньому процесі медичних закладів; з'ясовано, що система акредитації освітньо-професійних програм підготовки майбутніх фахівців для системи охорони здоров'я та надання медичних послуг зважає на здобутки міжнародного досвіду в цій галузі й на специфіку системи вищої освіти та системи охорони здоров'я Швейцарії; проаналізовано зміст та організацію підготовки медичних сестер в умовах академічного середовища університету за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти та за другим (магістерським) і третім (освітньо-науковим) рівнями вищої освіти. Досвід Швейцарії щодо підготовки середнього медичного персоналу репрезентовано на прикладі закладів, які посідають провідні позиції в міжнародних рейтингах. Можливості використання прогресивних ідей і досвіду розвитку професійної освіти з медсестринства у Швейцарії екстрапольовані в площину системи професійної медичної освіти України, зокрема в аспекті вдосконалення чинного законодавства України в освітній і медичній галузі; модернізації організаційно-педагогічного й науково-методичного складників освітнього процесу.

Мовно-стилістичне оформлення дисертації загалом виконане в науковому стилі.

Отже, дисертація побудована за класичною схемою, містить усі необхідні розділи, загалом є завершеною науковою працею.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.
Загалом позитивно оцінюючи наукове й практичне значення одержаних дисертанткою результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру.

1) У роботі обґрунтовано професійні компетентності ліцензованої практикуючої медичної сестри та зареєстрованої медичної сестри, подано порівняльний аналіз. З огляду на інформаційну насиченість, порівняльні характеристики потребують більшого увиразнення, наприклад, через

складання авторських порівняльних таблиць, що є невід'ємною характеристикою порівняльно-педагогічного дослідження.

2) Текст дисертації містить поодинокі мовні помилки (зокрема, на С. 95 «2000 р.» замість «У 2000 р.», стор. 99 «З 2011» замість «Із 2011 р.», С. 104 «підготовку складання» замість «підготовку до складання»; на С. 110, 111 «політка» замість «політика»), «Швейцарська» замість «швейцарська»; С. 128 «професійна підготовки» замість «професійна підготовка»; «навчальний напрям» замість «освітній напрям».

3) Витлумачення потребує статус акредитації освітньо-професійних програм, оскільки на С. 123 зазначено, що «в країні дослідження акредитація освітньо-професійних програм була добровільною до 2015 р., проте після прийняття відповідного законодавства вона стала обов'язковою, зокрема йдеться про необхідність проходження акредитації всіма закладами вищої освіти до 2022 р. (Federal Act on Funding and Coordination of the Higher Education Sector, HEdA, 2015)» і тут само «Щодо акредитації освітньо-професійних програм, то вона є добровільною, проте такий факт не стосується програм початкової та післядипломної підготовки фахівців медичної галузі, зокрема лікарів (Federal law on medical professions, 2006).

4) Потребує додаткової візуалізації через складання порівняльних таблиць зміст підрозділів 3.2, 3.3, 3.4.

5) Доцільно розмістити в додатках глосарій термінів і понять, що становлять базис порівняльно-педагогічного дослідження. Глосарій уможливить швидкий доступ до трактування аналізованого поняття в разі необхідності.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Наукові результати й основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено в 17 працях (із них – 8 одноосібні): 4 статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України, 1 стаття – у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних «Web of Science Core Collection» (видання водночас належить до переліку

наукових фахових видань України); 1 – стаття в періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних «Scopus»; 9 тез доповідей – у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференцій; 2 праці, що додатково відображають матеріали дисертації.

10. Висновок. Рецензована дисертація Хміляр І. Р. на тему «Розвиток медсестринської освіти у Швейцарії (початок ХХІ століття)» є самостійним, завершеним дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення для педагогічної науки і практики. Дисертація заслуговує на позитивне поцінування, увідповіднена з вимогами наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Хміляр Ірена Романівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта, педагогіка.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
дошкільної, початкової освіти
та освітнього менеджменту,
Мукачівський державний університет

Бондар Т. І.

Підпис Бондар Т. І. засвідчую

Перший проректор,
доктор економічних наук, професор,
Мукачівський державний університет

Гоблик В. В.